

Ilmastomuutokseen sopeutumisen pikastartti kunnille

Tyrsky-Konsultointi Oy

Pikastarttia pilotoitiin Hiilineutraali Pohjois-Savo – vastuullisesti ja vaikuttavasti (HIPOVA) -hankkeen Sopeudu kymppillä! -kokeilussa Vieremän kunnan kanssa. Hiilineutraali Pohjois-Savo – vastuullisesti ja vaikuttavasti (HIPOVA) -hanke on Pohjois-Savon ilmastotyön koordinoitihanke ajalle 1.3.2024-31.12.2026. Hanketta hallinnoi Itä-Suomen elinvoimakeskus. Hanketta rahoitetaan Euroopan aluekehitysrahastosta sekä Pohjois-Savon liiton kehittämisrahastosta.

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Sisältö ja tausta

Tämä ohjeistus on osa ilmastonmuutokseen sopeutumisen pikastartti kunnille -kokeilun tuloksia, jossa pilotoitiin kunnille soveltuvaa mallia ilmastonmuutokseen sopeutumisen käynnistämiseen ja edistämiseen. Pilotointi toteutettiin Vieremän kunnan kanssa keväällä 2026 osana Hiilineutraali Pohjois-Savo – vastuullisesti ja vaikuttavasti (HIPOVA) -hankkeen Sopeudu ympyllä! -kokeiluja. Kokeilun toteutti Tyrsky-Konsultointi Oy.

Kokeilussa pilotoitu malli on suunniteltu siten, että sitä voidaan hyödyntää muissakin kunnissa. Mallin avulla kunta voi aloittaa sopeutumistyönsä, tai sopeutumisessa jo pidemmällä oleva kunta voi hakea uusia näkökulmia.

Tässä ohjeistuksessa kuvataan, miten voitte hyödyntää mallia omassa kunnassanne.

Sopeutumistyön haaste kunnissa: Tieto ei muutu toiminnaksi

Tietoa on paljon

Ilmastonmuutoksesta ja sen riskeistä on laajasti tutkimustietoa ja raportteja kansallisella ja alueellisella tasolla, mutta omalle kunnalle olennainen voi olla vaikea löytää.

Kunnissa on vain vähän resursseja

Pienillä kunnilla on pienet henkilöstö- ja talousresurssit, eikä isommissakaan kunnissa ole välttämättä osaamista ilmatoriskeistä. Laajojen selvitysten tekeminen itsenäisesti on usein mahdotonta tai liian hidasta.

Ratkaisu: Hyödynnetään olemassa oleva tieto ja paikallinen ymmärrys

Hyödynnä olemassa oleva tieto

Ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja riskeistä on jo saatavilla runsaasti kansallista ja alueellista tietoa.

Kunnan ei tarvitse tehdä laajoja selvityksiä itsenäisesti, vaan työn voi käynnistää valmiiden alueellisten aineistojen pohjalta. Olemassa olevan tiedon hyödyntäminen säästää merkittävästi kunnan resursseja.

Kokoa monialainen tiimi

Ottakaa prosessiin mukaan asiantuntijoita ja avainhenkilöitä kunnan eri toimialoilta.

Yhteiskehittäminen kasvattaa kunnan omaa sopeutumisosaamista ja varmistaa, että arvokas paikallistieto saadaan heti käyttöön.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen pikastartti kunnille pähkinänkuoressa

I Riskien tunnistus

Ensimmäisessä vaiheessa tunnistetaan paikalliset ilmastovaikutukset ja riskit valmiin alueellisen aineiston pohjalta.

II Tavoitteet

Seuraavaksi määritellään hyväksyttävä riskitaso kunnan näkökulmasta sekä sopeutumisen tavoitteet.

III Toimenpiteet

Lopuksi valitaan vaikuttavimmat ja helpoimmin toteutettavat toimenpiteet ja toteutetaan ne.

I Paikallisten ilmastoriskien tunnistaminen

Ensimmäisessä vaiheessa sovelletaan olemassa olevaa tietoa paikallisiin olosuhteisiin esimerkiksi kunnan toimialojen yhteisessä sparrauskeskustelussa.

Ottakaa pohjaksi alueellinen riskitarkastelu ja muu mahdollinen olemassa oleva tieto ja pohtikaa yhdessä mitä se tarkoittaa kunnan alueella.

Kunnan avainhenkilöt mukaan

Kootkaa kunnan asiantuntijat yhteen tarkastelemaan alueellisia ilmastoriskejä.

Eri toimialojen edustajilla on paras tieto oman alansa erityispiirteistä, ja samalla heidän ymmärryksensä ilmastoriskeistä kasvaa.

Paikallistaminen

Soveltakaa alueellista riskitietoa kunnan paikallisiin olosuhteisiin.

Esim. onko kunnassanne tulvariskialueita, joihin ennustettu sateisuuden muutos vaikuttaa?

Monialaisuus

Tunnistakaa yhdessä kunnan eri toimialojen kanssa, mitkä ilmastovaikutukset ja riskit koskettavat konkreettisesti kuntaanne ja mihin kohteisiin ne kohdistuvat.

II Hyväksyttävän riskitason ja tavoitteiden määrittely

Hyväksyttävä riskitaso

Kaikilta riskeiltä ei voida suojautua, eikä se ole taloudellisesti järkevää, joten kunnan on arvioitava omaa sietokykyään.

Määritellä rajat sille, millaisia vahinkoja kunnassanne voidaan sietää. Päätäkää myös, mitkä kohteet on ehdottomasti pystyttävä suojaamaan kaikissa olosuhteissa. Tämä auttaa olennaisten asioiden tunnistamisessa.

→ Tavoitteiden asettaminen

Kun riskitaso on hahmotettu, asettakaa selkeät ja mitattavat tavoitteet sopeutumiselle. Voitte asettaa ylätason tavoitteita ja yksittäisiin riskeihin vastaavia tavoitteita.

Esim.

Kuntalaisten arki on sujuvaa myös tulevaisuuden ilmastossa.

Kriittinen infra on suojattu kerran 100 vuodessa tulevalta tulvalta.

Kaavoituksessa ja rakentamisessa huomioidaan sään ääri-ilmiöt 2028 mennessä.

III Vaikuttavimpien toimenpiteiden valinta

Kun olette asettaneet tavoitteet, pohtikaa toimenpiteitä, joilla tavoitteet voidaan saavuttaa. Toimenpiteitä kannattaa tunnistaa kunnan eri toimialojen asiantuntijoiden kanssa.

Erilaisia mahdollisia toimenpiteitä voi olla runsaasti, eikä niitä kaikkia ole järkevää toteuttaa yhtä aikaa.

Vaikuttavuusmatriisin avulla voitte valita vaikuttavimmat ja helpoimmin toteutettavat sopeutumistoimet arvioimalla niiden vaikuttavuutta, toteuttamiseen vaativuutta ja resurssitarvetta. Matriisi auttaa tunnistamaan ne toimenpiteet, jotka tuottavat suurimman hyödyn suhteessa tarvittavaan panostukseen. Lisäksi hahmottuu, mitkä toimeenpiteet kannattaa toteuttaa mahdollisimman pian, ja mitkä toimet voivat odottaa. Karkea, laadullinen arvio matriisin muuttujista riittää tukemaan alkuvaiheen priorisointia.

Sopeutumistoimenpide	Vaikuttavuus	Resurssitarve	Toteutettavuus	Vastuutaho kunnassa
Hulevesien hallinnan kehittäminen	Erittäin korkea	Keskitaso	Keskitaso	Tekninen toimi
Kriittisen infran sähkösaannin varmistus	Erittäin korkea	Korkea	Keskitaso	Yhdyskuntatekniikka ja vesilaitos
Kaavamääräysten päivittäminen	Korkea	Matala	Keskitaso	Kaavoitus ja maankäyttö
Sopeutumisviestintä asukkaille (esim. helle)	Matala	Matala	Helppo	Viestintä ja ympäristötoimi

Lopuksi: Sopeutumisen integrointi kunnan johtamiseen

Olennaisinta on prosessiin kytkeminen

Jotta sopeutuminen muuttuu suunnitelmista toiminnaksi, integroikaa sopeutuminen kiinteäksi osaksi kunnan normaalia johtamista.

Ilmastoriskien hallinta kannattaa kytkeä osaksi kunnan strategista suunnittelua ja päätöksentekoa sekä talouden suunnittelua.

Lopputuloksena sopeutumiskokonaisuus

Voitte koota pikastartin pohjalta kunnallenne sopeutumissuunnitelman, jos siitä on teille hyötyä, mutta se ei ole välttämätöntä.

Sopeutumistavoitteet ja -toimenpiteet voi myös lisätä sellaisenaan osaksi olemassa olevia suunnitelmia.

Tyrsky-Konsultointi – vain muutos on pysyvää.

Lisätietoja:

Pirjo Jantunen
pirjo.jantunen@tyrskyconsulting.fi

